

СЪДЕБНИ АКТОВЕ, ПОДЛЕЖАЩИ НА ПРОВЕРКА ПО РЕДА НА ВЪЗБНОВЯВАНЕТО НА НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

гл. ас. д-р Георги Митов

Възобновяването е ”извънреден”¹ способ за проверка на влезли в сила присъди, решения и определения. Това производство цели в правния мир да не остане неправилен съдебен акт. Принципно положение е, че след влизането в сила на съответния акт той не може да бъде атакуван. Въпреки това всички съвременни законодателства предвиждат, че при наличието на определени обстоятелства, които са от съществено значение за приключилото наказателно производство, то може да бъде отново разгледано по реда на ”извънредно” производство.

В правната доктрина² се приемат три особености на това контролно производство, които определят ”извънредния” му характер – предмет на проверката е влязъл в сила съдебен акт, основанията за възобновяване са различни от тези за ”инстанционната” проверка и само определена, ограничена категория органи или лица могат да поставят в ход това производство.

С оглед на това важно теоретично и практическа значение има изясняването на кръга на съдебните актове, които подлежат на проверка по реда на това производство. Самата същност на възобновяването на наказателните дела като извънреден способ за контрол определя и вида (кръга) на съдебните актове, подлежащи на проверка по този ред – влезлите в сила присъди, решения и определения. Единственото изискване към

тях, което е и основният разграничителен критерий в сравнение с актовете, подлежащи на проверка по реда на другите контролни производства е съответният акт да е влязъл в сила. По реда на този контролен механизъм се проверяват всички влезли в сила съдебни актове, без ограничения. За разлика от други законодателства, по които се проверяват само присъди, българският Наказателно-процесуален кодекс (НПК) допуска проверка и на определения и разпореждания, което налага по-обстояен анализ на актовете, които са предмет на възобновяването на наказателни дела.

I. На проверка по реда на възобновяване на наказателни дела подлежат **влезлите в сила присъди и решения** – чл. 419, ал. 1, изр. 1 НПК.

1. Правно и релевантно за този вид дейност е извършването на редовен институционален контрол (въззивен или касационен) на атакуваните присъди и решения (с изключение на хипотезите на чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК, където липсата на проверка по касационен ред е условие за възобновяване на това основание). Поради това, за разлика от касационния контрол, където се проверяват само въззивни актове, по реда на възобновяване може да се проверяват както първоинстанционни присъди, така и нови въззивни присъди и въззивни решения.

2. Българският законодател³ допуска проверка по реда на възобновяване на всички видове

¹ Терминът ”извънреден способ” се използва в правната доктрина и в съдебната практика за означаване на проверката на съдебните актове извън установения брой инстанции за обжалване, т.е. като ”извънinstancионен” способ за контрол. Някои автори го определят като ”изключителен” способ за проверка на присъдите – вж. **Павлов, Ст.** Наказателен процес на Народна република България. С.: Унив. изд. ”Св. Климент Охридски”, 1989, с. 636; **Трендафилова, Е.** Възобновяване на наказателни дела по присъди, решения и определения, непроверени по касационен ред. ПИС ”АПИС”, 2003, 2–3.

² Вж. **Павлов, Ст.** Наказателен процес..., с. 626. В по-новата руска процесуална теория се приемат повече особености, които обуславят изключителния характер на този контрол – добавят се и структурата и редът на самото производство, изключването на действието на някои от общите правила на съдопроизводство, по-тесните правомощия на касационния съд при възобновяването и други. Вж. **Вандышев, В. В.** Уголовный процесс. Санкт-Петербург: Питер, 2002, с. 406.

³ Още при приемането на Закона за углавното съдопроизводство под влияние на руското законодателство в нашия наказателен процес се изоставя ограничението на френския НПК за проверка по реда на възобновяването само на осъдителни присъди.

присъди, респективно решения на въззивния съд, без значение видът им – осъдителни или оправдателни.

Някои законодателства обвързват възобновяването с интереса на осъденото лице, т. е. – по този ред се разглеждат само осъдителни присъди – чл. 622 НПК на Франция и чл. 629 НПК на Италия. Подобно ограничение не е характерно за съвременните наказателно-правни системи и там, където съществува, е повече резултат на по-консервативни правни традиции в тези държави, отколкото на особени разбираня за този институт.

3. Предмет на контрол по реда на възобновяването са всички влезли в сила присъди и решения, независимо от характера на престъплението – престъпление от общ характер или престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия.

4. За разлика от касационната проверка при възобновяването не се поставят ограничения в актовете с оглед на постановилия ги съд. Изрично от касационен контрол са изключени решенията на окръжния съд като въззивна инстанция – чл. 346, т. 2 НПК. Апелативните съдилища като въззивна инстанция разглеждат престъпления с по-висока степен на обществена опасност на деянието и дееца. Поради това решенията на окръжния съд, с оглед на по-ниската степен на значимост, не следва да бъдат проверявани по касационен ред.

Съобразно същността и целта на възобновяването е допусната проверка на всички присъди и решения, независимо от постановилия ги съд.

5. На контрол по реда на възобновяването подлежат и влезлите в сила присъди и решения, постановени по реда на задочното производство. Това се отнася и до двете хипотези на задочното производство – по искане на задочно осъдения поради неучастието му в наказателното производство – чл. 423 НПК и по искане на главния прокурор при допуснатата екстрадиция на задочно осъден при дадена гаранция от българската държава за възобновяване на наказателното дело – чл. 422, ал. 1, т. 6 НПК.

6. Съдебните решения, по които деецът е освободен от наказателна отговорност и му е наложено административно наказание (особените правила на глава двадесет и осма) също подлежат

на проверка по реда на възобновяването – чл. 380 НПК, но производството има редица специфични особености, различни от общия ред на възобновяването.

Особеностите и различията в реда, сроковете и лицата, които могат да стартират производството, както и съдът, който разглежда предложението и правомощията му не променят характера на този контролен способ. Поради това тези особености и различия не могат да се разглеждат като ограничения по отношение на проверката на тези актове.

а) За тази категория актове е допустим извънреден контрол по реда на възобновяване, за разлика от касационното им обжалване, което е изрично изключено – чл. 346, т. 1 и 2 НПК. Този подход на законодателя е логичен и е продиктуван от изискването за процесуална икономия и разтоварване на Върховния касационен съд (ВКС) като най-висша съдебна инстанция. Степента на обществената опасност на деянието и дееца по тези дела (с оглед на освобождаване от наказателна отговорност и налагане на административно наказание) е сравнително ниска и интересът на правосъдието и на обществото е след като приключи въззивната проверка съдебното решение да влезе в сила и да бъде изпълнено. Проверката по реда на възобновяването осигурява правилността на съдебния акт и съответствието му с обективната истина.

б) Разпоредбата на чл. 380, ал. 1 НПК въвежда особени правила относно органът, който може да иска възобновяване (предложението се прави от апелативния, съответно военно-апелативния прокурор) и компетентния съд (апелативния, съответно военно-апелативния съд)⁴ и самото разглеждане (по реда и сроковете, определени в Закона за административните нарушения и наказания – ЗАНН). Това отново е продиктувано от посочената вече причина, свързана с по-ниската степен на обществена опасност.

в) При съпоставката на основанията за възобновяване, уредени в ЗАНН и НПК се установява ограничаване на основанията за възобновяване на тази категория дела, като три от тях са изключени – основанията по чл. 422, ал. 1, т. 3 – 6 НПК не се възпроизвеждат в разпоредбата на чл. 70 ЗАНН.

⁴ Странна е логиката на законодателя в този случай. По НПК компетентен орган е окръжният прокурор, съответно военният прокурор и компетентен съд е ВКС. По ЗАНН предложението се прави от окръжния прокурор и се разглежда от окръжния съд (след създаването на административните съдилища – от тях – б. м. Г. М.) – чл. 72, ал. 1 ЗАНН. В проекта за Административнонаказателен кодекс органът е прокурор от окръжна прокуратура – чл. 132 и компетентен съд е Върховния административен съд – чл. 133 от проекта. Последното предложение е по-логично.

Две от изключените основания са малко вероятни за тази категория дела – с решение на Европейския съд по правата на човека е установено нарушение на ЕКПЧ, което има съществено значение за делото – чл. 422, ал. 1, т. 3 НПК и допуснатата е екстрадиция в случай на задочно осъждане при дадена гаранция от българската държава за възобновяване на наказателното дело за престъплението, за което екстрадицията е допусната – чл. 422, ал. 1, т. 6 НПК.

Третото основание е възможно и срещано при тази категория дела – допуснати съществени нарушения по чл. 348, ал. 1, т. 1 – 3 НПК (касационните основания) за непроверени по касационен ред съдебни актове. Решенията за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание са изрично изключени от касационна проверка – чл. 346, т. 1 и 2 НПК. Нелогично е изключването им от проверка по реда на възобновяването. При бъдеща промяна на НПК то следва да се включи.

г) Специфика при възобновяването на тези дела има и в правомощията на съда, който разглежда възобновяването.

Когато предложението е основателно, съдът се произнася и по същество, като събира доказателства, ако това е необходимо – чл. 380, ал. 2 НПК. Това е съществена разлика с правомощията на ВКС по чл. 425 НПК, които по своя характер са контролно-отменителни и съдът не може да събира доказателства и да се произнася по същество.

Тези правомощия на апелативния съд са въззивни по своя характер и законодателното решение е продиктувано от процесуална икономия с оглед на по-ниската степен на обществена опасност на деянието и дееца.

II. На проверка по реда на възобновяването подлежат и **определенията** по чл. 112, ал. 3, чл. 243, ал. 5, т. 1 и 2, чл. 382, ал. 7, както и **определенията и разпорежданията** по чл. 341, ал. 1 – чл. 419, ал. 1, изр. 2 НПК.

1. Допускането на контрол върху определенията и разпорежданията по реда на възобновява-

нето се въвежда за първи път с НПК от 1974 г.⁵ Това произтича и е логична последица от ясното дефиниране за първи път на видовете съдебни актове с оглед на тяхното съдържание и органът, който ги е издал⁶, както и възможността с тях да се решават някои въпроси по същество на делото, а не само по движението му, както е до този момент.

1.1. При създаването на триинстанционния модел на наказателно правораздаване и въвеждане на въззивно-касационното обжалване по наказателни дела през 1998 г. възможността за атакуване на определения и разпореждания по реда на този извънреден способ се разшири с оглед на ограничаването на проверката им по реда на касационното обжалване. Тази тенденция на включване на нови определения и разпореждания се запази и в следващите промени на процесуалния закон, включително и в новия НПК. Водещата идея на законодателя и тук, както и при присъдите и решенията, е допускане на проверка на всички определения и разпореждания, които не са провирени по касационен ред.

1.2. Принципният въпрос за допустимостта определенията и разпорежданията да бъдат проверявани по реда на възобновяването е правилно решен от българския законодател. Това произтича преди всичко от концептуалното виждане, прието с НПК от 1974 г., че с определения и разпореждания могат да се решават същностни въпроси на наказателното дело, които в другите правни системи се решават само с присъда. Така се постигат целите на възобновяването и се намира баланс между стабилността на тези съдебните актове и разкриването на обективната истина. Съществен водещ момент в тази насока е защита и гарантиране на правата и законните интереси на гражданите, участващи в наказателното производство и на обществения интерес като цяло.

Сложният проблем е в определянето на кръга на актовете, които се включват в тази категория. Той се решава от законодателя често конюнктурно с оглед на определени обществени или практически потребности, без да се държи сметка за

⁵ НПК от 1952 г. допуска възобновяване на наказателни дела, по които присъдата е влязла в сила – чл. 254 НПК от 1952 г., без да се дава възможност за контрол на определенията и разпорежданията по този ред.

⁶ Чл. 40, ал. 1, т. 1 и 2 НПК от 1974 г. дефинира присъдата като акт, с който първата инстанция решава въпросите за виновността и отговорността на подсъдимия, а решението – като акт, с който съдът се произнася по основателността на жалба или протест срещу присъдата. Сега действащият текст на НПК – чл. 32, ал. 1, т. 1 и 2, повтарят това деление, като допълват възможността и въззивната инстанция да постановява присъда. В останалите случаи съдът се произнася с определение. Председателят на съда, съдията-докладчик и председателят на състава постановяват разпореждания – чл. 32, ал. 2 НПК, съответно чл. 40, ал. 2 НПК от 1974 г.

същността на института като извънреден способ за контрол и съотношението му с редовната касационна проверка.

1.3. Българският законодател при включването на определена категория определения като предмет на възобновяването е използвал текстови критерий – по съответния текст от НПК. При анализа на съответния текст с оглед на точното дефиниране на актовете, които подлежат на проверка, този подход създава затруднения. На практика често се оказва, че използваният текстови критерий се превръща в предметен – с оглед на въпросите, които се решават със съответния акт.

1.4. В нормата на чл. 419, ал. 1, изр. 2 НПК липсва изрично посочване на влизането в сила като изискване към определенията и разпорежданията, които ще се проверяват по реда на възобновяването. Това условие произтича от самата същност на този извънреден способ за контрол. Вероятно пропусъкът се дължи на неволна грешка на законодателя. Нелогично е това изискване да съществува за присъдите и решенията, а да не се поставя към определенията и разпорежданията. За процесуална чистота и последователност при бъдеща промяна на НПК след да се добави изрично в текста на чл. 419, т. 1, изр. 2 НПК изискването ”влезли в сила”⁷.

2. Подреждането на определенията в чл. 419, ал. 1, изр. 2 НПК е направено последователно – по реда на посочените текстове на НПК, без търсенето на някакъв критерий за разделянето им. С оглед на това те могат да бъдат разделени в четири групи по реда на изброяването.

2.1. Определенията на първоинстанционния, въззивния или касационния съд по чл. 112, ал. 3 НПК за отнемане в полза на държавата на моторни превозни средства – чл. 419, ал. 1, изр. 2, предл. 1 НПК.

Разпоредбата на чл. 112, ал. 3 НПК е създадена през 2008 г.⁸ и преследва чисто практическа цел – да се реши въпросът с много автомобили, които ”престояват” в полицейските управления с години. Извън случаите, предвидени в чл. 53 Наказателния кодекс (НК), моторните превозни средства, иззети като веществени доказателства, се отнемат в полза на държавата, когато не е установено на кого принадлежат и в петгодишен срок от изземването им не са били потърсени. В досъдебното производство отнемането се извършва с постановление на прокурора, а в съдеб-

ното производство – с определение на съда – чл. 112, ал. 3 НПК.

Това определение на съда се постановява по реда на чл. 306, ал. 1, т. 4 НПК и подлежи на обжалване с частна жалба и протест по реда на глава двадесет и втора – чл. 306, ал. 3, предл. 2 НПК. Определението на въззивния съд не подлежи на касационно обжалване, с изключение на хипотезите, когато е постановено от окръжния или апелативния съд в случаите на нова присъда – чл. 346, т. 3 НПК.

С оглед на използването на текстовия критерий в чл. 419, ал. 1, изр. 2 НПК, в този текст не се съдържа указание кой точно от посочените актове подлежи на проверка по реда на възобновяването. Логично е да се приеме, че чрез този извънреден способ се проверяват влезлите в сила определения за отнемане в полза на държавата на моторни превозни средства, независимо от кой съд са постановени – първоинстанционен, въззивен или касационен. Така на практика използвания текстови критерий с оглед на конкретната хипотеза се превръща в предметен – с оглед на въпросите, които се решават със съответния акт.

2.2. Определенията на първоинстанционния или въззивния съд по чл. 243, ал. 5, т. 1 и 2 НПК, с които се потвърждава или изменя постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство – чл. 419, ал. 1, изр. 2, предл. 2 НПК.

Прекратяването на наказателното производство на досъдебната фаза е от компетентността на прокурора. За гарантиране на правата на обвиняемия, пострадалия и ощетеното юридическо лице НПК урежда двуинстанционно контролно съдебно производство за обжалване на постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство – чл. 243, ал. 6 и 7 НПК.

С оглед на това изследване интерес представляват две от правомощията на съда – да потвърди постановлението и да измени постановлението относно основанията за прекратяване на наказателното производство и разпореждането с веществените доказателства – чл. 243, ал. 5, т. 1 и 2 НПК. Определенията на съда по тези въпроси подлежат на проверка по реда на възобновяването на наказателни дела.

При включването на тази категория определения в кръга на актовете, които подлежат на из-

⁷ Това изискване съществуваше в чл. 359 НПК от 1974 г.

⁸ ЗИД на НПК, обн., ДВ, бр. 109 от 23 декември 2008 г.

вънреден контрол нашият законодател е използвал предметния критерий – въпросите, които се решават със съответния акт, въпреки цитирането на текст от НПК. С оглед на възможността за обжалване на определението на първоинстанционния съд – чл. 243, ал. 6 НПК, това означава, че определението на въззивния съд по тези въпроси, с които се потвърждава или изменя първоинстанционния акт, също подлежи на проверка по реда на възобновяването.

Логично е допускането на възобновяване на наказателното производство в тези случаи – след влизане в сила на определението на първоинстанционния или въззивния съд единственият начин за отмяна на този акт е по реда на този извънреден способ. То е в синхрон с предоставената възможност на прокурора, когато постановлението на прокурора не е обжалвано пред съда. Прокурорът от по-горната прокуратура може да го отмени и наказателното производство да продължи – чл. 243, ал. 9 НПК.

2.3. Определенията по чл. 382, ал. 7 НПК на първоинстанционния съд за одобряване на споразумение, постигнато между прокурора и защитника на подсъдимия – чл. 419, ал. 1, изр. 2, предл. 3 НПК.

Споразумението като типичен институт на англосаксонската правна система е диференцирана процедура за осъществяване на наказателното производство и се сключва между прокурора и защитника на подсъдимия.

Споразумение може да се сключи на досъдебното производство и тогава то се внася от прокурора в първоинстанционния съд, който го одобрява, ако не противоречи на закона и морала – чл. 382, ал. 7 НПК. След образуване на съдебното производство е допустимо да се сключи споразумение до приключване на съдебното следствие,

което се одобрява от съда – чл. 384, ал. 1 и 3 НПК.

Одобрено от съда споразумение за решаването на делото има последици на влязла в сила присъда – чл. 383, ал. 1 НПК. Споразумението съдържа съгласие на страните по всички въпроси, които съдът решава с присъдата⁹. То не подлежи на обжалване по реда на редовните способности за проверка на съдебните актове¹⁰. Проверката може да се извърши само по реда на извънредния способ – възобновяване на наказателните дела.

По реда на това производство може да бъде проверено само определението на съда по чл. 382, ал. 7 НПК. Буквалното тълкуване на разпоредба на чл. 419, ал. 1, изр. 2, предл. 3 НПК не допуска проверка по този ред на определението на съда по чл. 384, ал. 3 НПК. Не е логично подобно ограничаване с оглед на идентичността на същността и характера на двете определения. Нещо повече, при постановяването на второто определение по чл. 384, ал. 3 НПК са предвидени повече гаранции за защита на правата и законните интереси на страните по делото, като се изисква преди утвърждаването му предварително им съгласие по съдържанието му. Това разминаване се дължи повече на недоглеждане на законодателят при използване на текстовия критерий (посочване на съответен текст от НПК) при определяне на подлежащия на проверка акт, а не предметния – по въпросите, които се решават, което е по-правилно. Поради това при бъдеща промяна на НПК това несъответствие следва да бъде преодоляно.

Съдебната практика прави привръзка на определението по чл. 384, ал. 3 НПК с текста на чл. 382, ал. 7 НПК и по този начин допуска проверка по реда на възобновяването и двата вида определения за одобряване на споразумение¹¹. Въпреки правилността на допускането на второто

⁹ При съпоставянето на кръга на въпросите, които се решават с присъдата по чл. 301, ал. 1 НПК и на тези, по които следва да се постигне съгласие в споразумението по чл. 381, ал. 5 НПК разликата се състои в изключването от съдържанието на споразумението на обезщетяването на неимуществените вреди, причинени от престъплението. Поради това някои автори предлагат споразумението да се утвърждава с присъда – вж. **Раймундов, П.** Особени наказателни производства. Споразумението. С., Феня, 2001, 311–316. Подобно разрешение не противоречи и на разпоредбата на чл. 32, ал. 1, т. 1.

¹⁰ При правната регламентация на института на споразумението законодателят не е последователен и допуска някои разрешения, противоречащи на същността на този институт като диференцирана форма на наказателно производство. При създаването му през 1999 г. той е уреден като основание за прекратяване на наказателното производство – така се нарича раздел V на глава двадесета на НПК от 1974 г. и изрично се уреди като основание за прекратяване – чл. 21, ал. 3 НПК от 1974 г. Новият НПК частично преодоля това неправилно разбиране – заглавието на глава двадесет и втора е вече ”Решаване на делото със споразумение”, но одобряването на споразумение още фигурира в основанията за прекратяване на наказателното производство – чл. 24, ал. 3 НПК. Това създава възможност хипотетично да се постави въпросът за обжалване на определението за одобряване на споразумението като акт, който прекратява наказателното производство.

¹¹ Вж. р. 204 – 2009 – III, р. 254 – 2009 – III, р. 214 – 2010 – II, опр. 223 – 2009 – I и други.

определение до този вид контрол, подобна при- връзка не е правилна – всеки от двата акта, макар и с една и съща процесуална същност и характер, е самостоятелен и се издава на различни основа- ния.

Някои автори предлагат този законодате- лен пропуск да бъде решен по пътя на аналогията на закона и да се допусне възобновяване на де- лото с предмет определения по чл. 384, ал. 3 НПК¹². Подобно предложение не може да бъде споделе- но – наказателно-правните и наказателно-про- цесуалните норми не могат да бъдат прилагани по аналогия, дори когато не утежняват положе- нието на осъденото лице.

2.4. Определенията и разпорежданията по чл. 341, ал. 1 – чл. 419, ал. 1, изр. 2, предл. 4 НПК.

Всички посочени съдебни актове в чл. 341, ал. 1 НПК решават съществени въпроси на де- лото. Поради тази причина и проверката им от въззивната инстанция се извършва по реда за про- верка на присъдите – глава двадесет и първа. В тези случаи произнасянето на въззивния съд при обжалването става с решение¹³.

При тях производството е двуинстанционно и по принцип не подлежат на касационно обжал- ване.

На проверка по реда на възобновяването под- лежат само определенията и разпорежданията, посочени в чл. 341, ал. 1 НПК. С оглед на изисква- нето тези актове да са влезли в сила и обстоятел- ството, че разпоредбата на чл. 341, ал. 1 НПК определя актовете, подлежащи на въззивно об- жалване по реда на глава двадесет и първа, къ- дето актът на въззивната инстанция е решение,

следва логично е да се приеме, че предмет на възобновяването са само влезлите в сила първо- инстанционни съдебни актове. Ако някои опре- деленията по чл. 341, ал. 1 НПК бъдат постано- вени от въззивния съд за първи път (каквато е хипотезата на определенията на окръжния и на апелативния съд по чл. 306, ал. 1 НПК, постано- вени в случаите на нова присъда) и те не бъдат обжалвани или протестирани, те също подлежат на възобновяване.

Когато въззивната инстанция се произнесе по реда глава двадесет и първа с решение по об- жалване на определенията и разпорежданията по чл. 341, ал. 1 НПК, нейният акт подлежи на про- верка по реда на възобновяването, но на друго основание – влезли в сила решения – чл. 419, ал. 1, изр. 1 НПК.

а) При определянето на тази категория актове законодателят използва комбиниран подход чрез двата посочени по-горе критерии:

➤ предметен – определенията и разпореж- данията, с които се прекратява наказателното преследване, и

➤ текстови – определенията по чл. 306, ал. 1, т. 1 – 3 НПК (произнасяне на първоинстанци- онния съд по определяне на общо наказание, пър- воначалния режим и типа затворническо заведе- ние на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, ако не се е произнесъл с присъдата и налице ли са условията по чл. 68, чл. 69, чл. 69а и чл. 70, ал. 7 НК и какво наказание следва да из- търпи подсъдимият), чл. 431 НПК (прилагане на принудителни медицински мерки), чл. 436 НПК (реабилитация), чл. 452, ал. 1 НПК (замяна на наказанието пробация с наказание лишаване от

¹² Вж. Раймундов, П. Обида и клевета. С., Феня, 2009, с. 289.

¹³ В тази насока вж. т. р. 2 – 2005 – ОСНК. ВКС приема, че под „решение” по смисъла на чл. 32, ал. 1, т. 2 следва да се приемат всички контролни актове на въззивния съд постановени по реда на глава двадесет и първа, включително и визираните в чл. 341, ал. 1 (ВКС в т.р. говори само за апелативния съд като въззивен с оглед на предмета на самото т.р. – допустимост на касационно обжалване на тези решения – б. м. Г. М.). също така и **Ненков, Р.** Новото в съдебното производство според новия Наказателно-процесуален кодекс. – БВКС, 2006, № 9, с. 13; **Манев, Н.** Наказателно-процесуално право. Ръководство за студенти. С., Ромина, 2006, с. 320; **Манев, Н.** Новелизацията на наказателно-процесуалната система с новия НПК. С., Ромина, 2006, с. 109. Подобна идея може да бъде споделена напълно. Необходимо е изрично да се уреди тази възможност в НПК, което ще създаде и яснота при обжалването пред касационната инстанция и за възобновяването на наказателни дела с оглед вида на акта.

С оглед на посоченото се поставя и резонния въпрос за акта, с който следва да се произнесе въззивният съд в хипотезата на чл. 323, ал. 2 – връщане на въззивната жалба и протест. Обжалването се извършва по реда на глава двадесет и първа – по реда за обжалване на присъди. Съдебният акт на въззивния съд в тази хипотеза следва да е решение, което не е логично. Този парадокс произтича от неправилното разрешение на законодателя опре- делението за връщане да се обжалва по реда на тази глава, а не по реда на глава двадесет и втора, което е и по- правилното разрешение. То съответства и на разрешението на този въпрос в касационното производство – чл. 351, ал. 5, където ВКС се произнася в закрито заседание.

свобода) и чл. 457, ал. 2 НПК (решаване на въпросите, свързани с изпълнението на чуждестранна присъда при трансфер на осъденото лице).

б) Бланкетното описание чрез предметния критерий на определенията и разпореденията, с които се прекратява наказателното преследване не отговаря на въпроса влезли в сила актове на кои съдилища (първоинстанционен, въззивен или касационен) могат да се проверяват по реда на възобновяването.

➤ Безспорно е, че влязлото в сила определение на първата инстанция, с което е прекратено наказателното производство, когато не е обжалвано или протестирано пред въззивната инстанция, подлежи на извънреден контрол.

➤ Когато първоинстанционното определение за прекратяване е обжалвано по реда на глава двадесет и първа – чл. 341, ал. 1 НПК въззивният съд се произнася с решение¹⁴. Решението на въззивния съд ако не е обжалвано или протестирано и влезе в сила също е предмет на възобновяване, но на основание чл. 419, ал. 1, изр. 1 НПК.

Решение за прекратяване на наказателното производство ще постанови въззивния съд и в хипотезата на отмяна на първоинстанционната присъда и прекратяване на наказателното производство в случаите на чл. 24, т. 2 – 8 и 10 и ал. 4 – чл. 334, т. 4 НПК. В този случай решението на въззивния съд, ако не е обжалвано или протестирано, то също подлежи възобновяване, но отново на основание чл. 419, ал. 1, изр. 1 НПК.

➤ Решенията на окръжния съд и на апелативния съд, постановени за първи път във въззивното производство, с които се прекратява наказателното производство, подлежат на касационно обжалване – чл. 346, т. 4 НПК. Актът на касационния съд следва отново да бъде решение¹⁵. *Per argumentum a contrario* когато актовете на тези съдилища за прекратяване не са постановени за първи път във въззивното производство, те не подлежат на касационен контрол. Този извод е верен

само ако приемем, че актът на съдилищата е определение. Ако приемем, че актът на въззивния съд е решение, то решенията на апелативния съд подлежат на касационно обжалване – чл. 346, т. 1 НПК.

Касационният съд също може да отмени присъдата или решението и да прекрати наказателното производство в предвидените от закона случаи, а в случая по чл. 24, ал. 1, т. 1 – да оправдае подсъдимия – чл. 354, ал. 1, т. 2, предл. 1 НПК. В тези хипотези ВКС се произнася с решение.

Решенията на ВКС за прекратяване подлежат на възобновяване на основание чл. 419, ал. 1, изр. 1 НПК.

в) С оглед на използваната законодателна техника на бланкетно посочване на прекратителните определения се получава дублиране с определенията по чл. 243, ал. 5, т. 1 и 2 НПК, когато съдът потвърждава постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство и изменя постановлението относно основанията за прекратяване и разпоредяването с веществените доказателства – чл. 419, ал. 1, изр. 2, предл. 2 НПК.

Изричното включване на определението на съда, с което се упражнява съдебен контрол върху действията на прокурора на досъдебното производство е продиктувано от практически съображения за преодоляване на споровете за възможността тези актове да се проверяват по реда на възобновяването на наказателни дела¹⁶.

г) Разпореденията, с които се прекратява наказателното производство по чл. 341, ал. 1 НПК са разпореденията на съдията-докладчик за прекратяване на наказателното производство в стадия ”Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание” – чл. 250, ал. 3 и 4 НПК – за делата от общ характер и за делата за престъпления, които се преследват по тълба на пострадалия. Този акт на съдията-докладчик ако

¹⁴ Произнасянето на въззивния съд по реда на глава двадесет и първа с решение при обжалване на първоинстанционното определение за прекратяване не е безспорно в правната литература. Приема се, че актът на контролния съд е определение – вж. **Салкова, Ек.** Прекратяване на наказателното производство. С., Феня, 2007, с. 205, **Манев, Н.** Наказателно-процесуално право ..., с. 320; **Манев, Н.** Новелизацията ..., с. 109 и други. Подобно становище заема и съдебната практика в много съдебни решения, но противоречи на задължителната сила на т. р. 2 – 2005 – ОСНК.

¹⁵ Тук отново, подобно на въззивното производство, може да се постави дискусиата за наименованието на акта – решение или определение. Самият текст на чл. 346, т. 1 НПК говори за решение за прекратяване. Неправилно и стеснително би се тълкувала тази разпоредба, ако се приеме, че се отнася само да правомощието по чл. 334, т. 4 НПК, но не и при произнасяне по първоинстанционното определение за прекратяване.

¹⁶ Този текст съществува и в НПК от 1974 г. Създаден е през 2003 г. по посочената практическа цел със ЗИД на НПК от 1974 г., обн., ДВ, бр. 50 от 30 май 2003 г.

не е обжалван или протестиран влиза в сила и подлежи на проверка по реда на възобновяването.

Разпоредването на съдията-докладчик подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и първа – чл. 250, ал. 5 НПК. За акта на въззивния съд важи казаното по-горе при обжалването на определенията за прекратяване на първоинстанционния съд.

д) При използването на текстовия критерий и бланкетното препращане към изброяването на актовете в чл. 341, ал. 1 НПК законодателят не отчита, че в някои от хипотезите става дума само за актовете на първоинстанционните съдилища, а оттам и възможността за контрол по реда на възобновяването на въззивните актове при евентуалното им обжалване.

➤ По начало определенията по чл. 306, ал. 1, т. 1 – 3 НПК се постановяват от първоинстанционния съд. Въпросите, които се решават с тях показват идентичност на част от материалноправния предмет на разглеждане и решаване с присъдата и това дава основание да се приеме, че определението по чл. 306, ал. 1, т. 1 – 3 НПК има значение на акт, допълващ присъдата¹⁷. Следователно по действие и правни последици то има същата материална сила като присъдата.

За въззивния съд липсва конкретна разпоредба в тази насока, но на базата на препращащата норма на чл. 317 НПК за приложимостта на правилата за първата инстанция и *per argumentum* на чл. 346, т. 3 НПК при постановяване на нова присъда той може също да постановява определения по чл. 306, ал. 1, т. 1 – 3 НПК.

Следователно по реда на възобновяването се проверяват влезлите в сила определения по чл. 306, ал. 1, т. 1 – 3 НПК, ако не са обжалвани, независимо от кой съд са постановени – първоинстанционен или въззивен.

При обжалване на тази категория първоинстанционни определения въззивният съд се произнася с решение, което ако не е обжалвано, също подлежи на проверка по реда на възобновяването. Решенията на апелативния съд като въззивна инстанция подлежат на касационно обжалване – чл. 346, т. 1 НПК. Определенията на окръжния и на апелативния съд в хипотезите на чл. 306, ал. 1 НПК, постановени в случаите на нова присъда,

също подлежат на касационно обжалване – чл. 346, т. 3 НПК. Тогава решенията на касационния съд също подлежат на извънреден контрол.

➤ При замяна на наказанието пробация с наказание лишаване от свобода – чл. 452, ал. 1 НПК, определението на първоинстанционния съд може да се обжалва и протестира в седемдневен срок от постановяването му по реда на глава двадесет и първа – чл. 452, ал. 1, изр. 2 НПК. За акта на въззивния съд не е казано нищо и така се създава представа, че той не подлежи на контрол по реда на възобновяването. Въззивният съд постановява решение и то подлежи на общо основание на проверка по реда на възобновяването.

Ако въззивният съд е апелативен – неговото решение подлежи на касационно обжалване – чл. 346, т. 1 НПК и решението на касационния съд също е предмет на възобновяване.

➤ Подобно е положението и при решаване на въпросите, свързани с изпълнението на чуждестранна присъда при трансфер на осъденото лице – чл. 457, ал. 2 НПК. Съгласно разпоредбата на чл. 457, ал. 7 НПК определението на Софийски градски съд подлежи на обжалване пред Софийския апелативен съд, който се произнася с решение¹⁸. То подлежи на касационен контрол¹⁹. Всички посочени актове, когато влязат в сила подлежат на контрол по реда на възобновяването.

Така на практика, както и в предходната хипотеза, използвания текстови критерий се превръща в предметен – с оглед на въпросите, които се решават със съответния акт.

е) При другите два текста, описани чрез текстовия критерий – чл. 431 НПК (прилагане на принудителни медицински мерки) и чл. 436 НПК (реабилитация), макар и да има отново бланкетно препращане към тях, самите норми съдържат актове на двете инстанции – първоинстанционна и въззивна. Това обстоятелство единствено дава възможност да се направи извод, че ако е обжалвано първоинстанционното определение, то въззивното решение също подлежи на контрол по реда на възобновяването.

Ако въззивният съд е апелативен – неговото решение подлежи на касационно обжалване – чл. 346, т. 1 НПК и решението на касационния съд също е предмет на извънреден контрол.

¹⁷ Вж. т. р. 2 – 2005 – ОСНК.

¹⁸ И тук може да се постави въпросът за наименованието на акта на Софийския апелативен съд – решение или определение. Практиката на този съд е произнасянето с определение. Този въпрос е изключително съществен с оглед на възможността за касационно обжалване на акта на Софийския апелативен съд.

¹⁹ ВКС допуска касационна проверка на тази категория актове, въпреки че те по наименование са определения – вж. р. 510 – 2010 – I и други. Така съдебната практика в съответствие с т. р. 2 – 2005 – ОСНК индиректно дава наименование на акта на Софийски апелативен съд в тези случаи решение. И това е правилното разрешение.